

vel si consilium justum det, ut instituat actionem de recuperando prædio sibi debito, quod alias retinisset injustus detentor, etc.

3. *Dummodo bono fide detur. Consilium fraudulentum non excusat.* — Dicitur autem in responsione n. 2, data: « bona fide datum; » quia ex consilio non bona, sed mala fide, dolo, fraude, vel malitia dato obligationem dari, extra controversiam est, uti patet ex ipsis regulæ verbis: « Dummodo fraudulentum non sit; » ergo a sensu contrario, « si fraudulentum est, » obligatur. Quod idem clare innuitur cit. l. *Consilii*, 47, ff. *de Reg. jur.* ubi postquam regula nostra expressa fuit illis verbis: « Consilii non fraudulentum nulla obligatio est; » statim altera a contrario sequens additur: « Cæterum si dolus, et calliditas intercessit, de dolo actio competit; » idque non obstante ratione n. 2. allegata, videlicet, quod « consilium sequi nemo teneatur; » cum adhuc ratione fraudis teneatur c. *Sedes*, 15, et c. *Ex tenore*, 16, de *Rescriptis*. ibi: « Quia fraus et dolus alicui patrocinari non debent. »

6. *Fraudulenter consulens subinde tenetur non ipsi cui suavit, sed tertio, cui damnum inde secutum est, restituere: Quando? et quomodo?* — Notandum tamen singulariter cum Glossa, Dyno, et Strein hic, male consulentem non semper teneri damnum reparare illi, cui consilium dedit, sed subinde etiam tertio, cui damnum suo consilio intulit; et quidem si consilium circa contractum, vel quasi contractum, v. g. emptionem, venditionem, aut alium contractum dolose, seu fraudulenter dedit, damnum, quod inde secutum est, illi, cui consilium dolosum dedit, reparare tenetur per jura hactenus citata. Si vero consilium ad maleficium seu delictum, vel quasi tale dedit, v. g. ad perpetrandum homicidium, furtum, diffamandum, injuriandum, false accusandum, testificandum, etc., damnum inde secutum tertio huic reparare debet: idque non ex actione doli mali, sed actione malefici, aut delicti, quod suavit, v. g. si furtum suavit, actione furti tenetur l. *Si quis*, 52, § 21, ff. *de Furtis*, et l. *Si quis*, 20, C. eod. Si injuriam suavit, actione injuriarum § *Non solum*, 11, Instit. *de Injuriis*, ibi: « Non solum autem is injuriarum tenetur, qui fecit injuriam, verum ille quoque tenetur, qui dolo fecit injuriam, vel qui procuravit, ut cui mala pugno percuteretur. » Quod idem sancitum habetur, l. *Non solum*, 11, pr. ff. eod. ibi: « Non solum is in-

juriarum tenetur, qui fecit injuriam, hoc est, qui percussit, verum ille quoque tenetur, qui dolo fecit, vel curavit, ut cui mala pugno percuteretur. » Si adulterium suavit, tenetur lege Julia de *Adulterio*, l. *Hæc verba legis*, 12, ff. ad leg. Juliam. *de Adulter. coercend.* ibi: « Hæc verba legis ne quis posthac stuprum, adulterium facito sciens dolo malo, et ad eum, qui suavit, et ad eum, qui stuprum intulit, pertinent, » et sic de aliis delictis.

7. *Ei cui delictum suavitur nil debetur.* — Ei vero, cui delictum suavit, ad nil obligatur, etiamsi et ille eadem actione teneatur per jura immediate, citata, indequæ damnum sentiat. Ratio est, tum quia delictum committens ipsemet scivit, et expendere debebat, id sibi non licere; tum quia « nemo de improbitate sua consequitur actionem, » l. *Itaque*, 12, § 1, ff. *de Furtis*.

8. *Fallit regula in assessoribus, advocatis, medicis, et aliis, qui ex defectu scientiæ, vi officii debite, bona fide, sed damnose suavent.* — Quæritur II. An etiam? et quas fallentias habeat hæc regula? Resp. eam fallere in assessoribus, advocatis, medicis, et aliis, qui ex officio consilium dare debent. Hi enim etsi non ex dolo, vel fraude, sed ex imperitia consilium alicui nocivum etiam bona fide præbeant, ad resarcitionem damni inde secuti obligantur, l. 2, ff. *Quod quisque juris in alt.*, ibi: « Si assessoris imprudentia jus aliter dictum sit, quam oportuerit non debet hoc magistratum officere, sed ipsi assessori, » et l. *Illicitas*, 6, § 7, ff. *de Officio præsid.* ibi: « Si cuius medico imputari eventus mortalitatis non debet, ita quod per imperitiam commisit, imputari ei debet; prætextu humanæ fragilitatis, delictum decipientis in periculo homine innoxium esse non debet. » Ratio est, quia hoc ipso, quod ex officio consilia præbeant, ex quasi contractu obligati existunt, necessariam ad id habere, et comparere scientiam; sine qua si officio hujusmodi funguntur, et ex imperitia consilium damnosum subministrant, culpam latam committunt. Culpa lata autem in jure æquiparatur dolo l. 1, § 1, ff. *Si mentor falsum modum dixerit*, ibi: « Lata culpa plane dolo comparabitur. »

REGULA LXIII.

EXCEPTIONEM OBJICIENS NON VIDETUR DE INTENTIONE ADVERSARII CONFITERI.

1. *Regula unde?* — Desumitur hæc regula ex l. *Non utique*, 9, ff. *de Except.* ibi: « Non

utique existimatur confiteri de intentione adversarii, cum quo agitur, qui exceptione utitur. » Cui concordat, c. *Cum venerabilis*, 6, de *Except.* ibi: « Exceptionem objiciens de intentione partis adversæ non intelligitur fuisse confessus. »

2. *Regula quomodo intelligenda? Exceptio quid? non insinuat confessionem.* — Quæritur. Quomodo hæc regula intelligenda, et quis verus illius sensus sit? Resp. I. eam sic esse intelligendam, quando quis ab alio aliquid petit, vel præterdit et hic quidem expresse non negat, nec expresse confitetur factum, in quo intentio actoris, seu petentis fundatur, sed tam excipit, seu ponit exceptionem aliquam contra hujusmodi petitionem, non censetur confiteri intentionem adversarii sui, id est petentis aliquid ab eo, v. g. Aliquis in judicio accusat quemdam dicens: Ego dedi huic mutuum pecuniam mille florenorum, quos necdum solvit; ergo peto, ut solvat: vel vendidi illi domum meam, et ille nondum solvit; peto ergo, ut compellatur ad solvendum: alter vero expresse non negat quidem mille florenos sibi mutuo datos, vel domum sibi esse venditam, neque id expresse fatetur, excipit tamen dicendo: jam pridem solvi: vel, adest pactum de non solvendo: vel, remisisti mihi debitum; hic non censetur fateri intentionem adversarii petentis. Ratio est, quia exceptio est actionis et intentionis exclusio, qua reus, seu ille, a quo aliquid petitur, id quod petitur, v. g. solutionem debitam, intendit improbare, et tacite saltem negare. arg. l. 2, ff. *de Except.* ibi: « Exceptio dicta est, quasi quedam exclusio, quæ interponi actioni cujusque rei solet, ad excludendum id, quod in intentionem, condemnationemve deductum est. » Ergo per eandem exceptionem fateri non censetur intentionem sui adversarii; tum quia hoc est contra essentiam, et intrinsecam naturam exceptionis juxta primum dicta; tum quia, si excipiens fateri censeretur, exceptio duos sibi contrarios effectus haberet, confessionem videlicet, et negationem intentionis, quam adversarius præterdit: quod inconveniens est, arg. l. *Non omnis*, 19, ff. *de Reb. creditis.* et l. *Legat.*, 19, ff. *de Legat. I.*

3. *Declaratur exemplo juris.* — Exemplum juris habetur, cit. c. *Cum venerabilis*, 6, de *Except.* ubi orta inter episcopum Sabiniensem, et monasterium Farsense, lite, agente, et præterdente episcopo, Ecclesiam Sancti Viti cum spiritualibus, et tempora-

libus possessionibus et pertinentiis ad se pertinere: quam intentionem suam antequam sufficienter fundaret episcopus, procurator monasterii præpropere excipiendo respondit Ecclesiam, etsi olim ad episcopum pertinuisset, de facto tamen ad monasterium pertinere ex causa mutationis. Quo audito episcopus suam intentionem sufficienter fundatam dicebat; quia (aiebat) si monasterium causa permutationis Ecclesiam obtinuit, ergo antecederet ipsa ad episcopum pertinebat. Quo non obstante Papa decidit episcopum intentionem suam minime fundasse allegando regulam nostram ibi: Quia exceptionem objiciens de intentione partis adversæ non intelligitur confessus. » Hinc

4. *Ponitur verus sensus regulæ.* — Resp. II. Verus regulæ sensus sequens est: Quando reus contra intentionem actoris exceptionem opponit, adversarii intentionem non censetur fateri, nec huic, sed actori adversario incumbit onus probandi, dummodo factum, in quo intentio actoris fundatur, absolute non fateatur. » Per jura, et rationem allegata. »

5. *Si reus factum, in quo actor suam intentionem fundat, fatetur quidem, sed excipit, onus probandi incumbit reo.* — Dicitur autem notanter: « dummodo factum, in quo intentio actoris fundatur, absolute non fateatur; » quia si reus fatetur, tunc actor suam intentionem jam satis fundasse in tantum censetur, ut relevetur ab onere probandi, et reo incumbat onus probandi suam exceptionem, v. g. Si Caius actor dicat: Titio, mutuos dedi mille florenos, quos ut mihi solvat, peto; vel; Vendidi Titio meam domum trecentis aureis, quos, quia non solvit, ut ad solvendum compellatur, insto; vel; Titius meum parentem occidit, ergo peto satisfactionem; Titius vero respondeat: Fateor quidem Caium mihi mutuos dedisse mille florenos; sed nihil amplius ei debeo, quia pridem jam solvi: vel quia mihi hoc debitum jam dudum condonavit; vel: Verum quidem est quod Caius mihi vendiderit domum, sed pretium non amplius debeo; quia loco hujus, ipso volente et instante Caio dedi aliud bonum immobile; vel: Verum est quod occiderim patrem ipsius, sed ob necessariam mei defensionem. Per hujusmodi enim confessionem facti, in quo intentio Caii actoris fundatur, Caius, uti dictum, ab onere probationis relevatur, et Titius eo gravatur, ac suam exceptionem probare debet, cum tali excep-

tione fiat actor. l. 1. ff. de Except. ibi : « Agere etiam is videtur, qui exceptione utitur. Nam reus in exceptione actor est. » Et de ista numeri hujus doctrina amplius diximus, eamque probavimus, lib. II, tit. XXV, § 3, a n. 91, ulteriori argumento, l. Si quidem, 9, C. de Exception., ibi : « Si vero de hac confitendo exceptione te munitum asseveras, de hac tantum agi convenit. »

6. Si reus secure confidit, quod actor factum, in quo suam injustam intentionem fundat, satis probare non valeat, factum illud, etsi realiter contigerit, absolute negare licet, et expedit. — Hinc doctores communiter cum Glossa hic bene monent, caute esse procedendum cum exceptionibus, et in praxi observandas cautelas cit. l. Si quidem. Et quidem primo, si reus certus est, vel indubitate confidit, actorem non posse illud v. g. factum, in quo petitionem, et intentionem fundat, sufficienter probare, non excipere, sed absolute negare debet factum tale, si (ut bene monet Glossa) cæteroquin securus est in conscientia : v. g. Si quis inique a te petat solutionem dati mutui, quod revera fideliter jam solvisti : et bene scis, quod mutuum tibi aliquando datum probare non valeat, prorsus nullam exceptionem opponere, sed absolute negare debes, quod mutuum tibi dederit, intelligendo mutuum necdum solutum; quia tunc actor probare debet mutuum datum : qui si in probando deficiat, tu liber ab alio onere probandi absolveris; nam actore non probante reus absolvendus est. c. Cum in Ecclesia, 3, de Caus. possess. et propriet. juncta l. Qui accusare, 4, C. de Edendo.

7. Et quare, ponitur doctrina multum practica. — Et hæc doctrina bene notanda, quia sæpissime, et optime servit, quando actores duplicem solutionem, vel alias injusta inique petunt. Nec committitur in negatione hujusmodi facti, in quo iniquus actor suam injustam intentionem inique, et dolose fundat, aliquod mendacium, sed simplex et nuda profertur veritas; dum enim v. g. Actor inique petit solutionem mutui jam soluti, dicit mutuum a se datum sibi nondum esse solutum, et consequenter petit solutionem mutui nondum soluti : cum autem mutuum tale nondum solutum reus non habeat, cum omni veritate negare, et dicere potest, se mutuum ab actore nunquam accepisse; in eo videlicet sensu, quo iudex interrogat, et actor inique petit, mutuum nempe nondum solutum. Et quoniam sic negando absque omni

amphibologia, aut restrictione mentali puram dicit veritatem, in casu necessitatis etiam juramento purgatorio, si offertur, negationem suam firmare, sicque efficere valet, ne ipse injuste patiatur, et ne iniquus actor ex sua malitia, fraude, et dolo commodum reportet contra c. Sedes, 15, et c. Ex tenore, 16, de Rescript. ibi : « Fraus et dolus alicui patrocinari non debent. » Quod idem dicit de malitia, quæ, utpote lata culpa, dolo æquiparatur per dicta supra. Et conducit hæc doctrina tunc vel maxime, quando innocens reus exceptionem suam, quam veram et justam habet, non potest probare : uti sæpe contingit.

8. Si reus dubitet, an actor factum probare possit : illud tamen negare expedit, et exceptionem sub conditione apponere : dato, non concesso, si esset factum. — Secunda cautela, per cit. l. Si quidem insinuata, est : quod si reus dubitet, an actor factum, in quo intentionem suam fundat, probare valeat necne, possit utrumque cumulare, nempe negare factum, et sub conditione, si probetur, apponere exceptionem, dicendo v. g. Nego, datum mihi fuisse mutuum : et si, dato, non concesso, datum esset, aut quamvis probaretur, datum fuisse, tamen nulla obligatio amplius solvendi existeret; quia jam solutum est, vel quia adest pactum de non solvendo. Quem modum ut tutiorem suadet Glossa, eamque approbant Dynus, Strein, et Canisius hic, dicentes in tali conditionata confessione facti adhuc remanere onus probandi penes actorem, eoque non probante, reum absolvi debere; arg. cit. c. Cum Venerabilis, 6, de Except. ubi procurator monasterii hoc modo negandi factum, et in casu probationis futuræ, exceptionem apponens lucratus est causam; quia episcopus satis non probavit, ibi : « Quod, etsi dicta ecclesia dudum fuerit ecclesiæ Sabinensi subjecta eam tamen non poterat episcopus vendicare, quam ex permutationis causa Farsense monasterium obtinebat. » Ex eo enim, quia procurator monasterii factum non absolute confessus est, (alias enim Papa ipsum condemnasset) sed sub conditione, si forsan subsisteret, exceptionem apposuit, Papa dixit, « Episcopum intentionem suam minime fundavisse per testium depositiones, vel procuratoris supra dicti responsionem; quia exceptionem objiciens de intentione partis adversæ, non intelligitur fuisse confessus, » indeque pro monasterio pronuntiavit.

9. Nunquam expedit, nudam et simplicem exceptionem facere. — Ut proin nunquam consultum sit, exceptionem puram, vel nudam facere, v. g. petente actore solutionem mutui, puram simplicem exceptionem objicere, dicendo : « Non teneor, quia jam solvi, » vel, « quia adest pactum de non solvendo. » Quamvis enim et hujusmodi nuda exceptio adhuc rejiciat onus probandi, mutuum v. g. datum esse, in actorem per dicta, et probata supra n. 4. Tamen quia non desunt doctores, uti Dynus, Strein, Canisius, et alii dicentes, in tali casu onus probandi exceptionem suam illico incumbere reo excipienti, idque ex illo fundamento, quod is, qui fatetur, se jam solvisse, fateatur etiam saltim implicite, se fuisse debitorem; cum, qui fatetur unum, per consequens fati censeatur, quod sequitur ex illo, c. Cum super, 23, de Offic. delegat., hinc merito pro praxi suadet, ut nunquam exceptio pura et nuda fiat, sed vel factum absolute negetur, si satis apparet, id ab actore sufficienter probari non posse, per dicta n. 6. Vel si de hoc dubium existat, ponatur exceptio cum conditione, si factum, in quo intentio actoris fundatur, sufficienter probetur, aut revera subsistat per dicta n. 9.

REGULA LXIV.

QUÆ CONTRA JUS FIUNT, DEBENT UTIQUE PRO INFECTIS HABERI.

1. Regulæ unde? — Desumitur hæc regula ex l. Non dubium, 5, C. de Legibus. ibi : « Nullum enim pactum, nullam conventionem, nullum contractum inter eos videri volumus subsecutum, qui contrahunt, lege contrahere prohibente : quod ad omnes etiam legum interpretationes, tam veteres, quam novellas trahi, generaliter imperamus, ut legislatori, quod fieri non vult, tantum prohibuisse sufficiat; cæteraque quasi expressa ex legis liceat voluntate colligere : hoc est, ut ea, quæ legi fieri prohibentur, si fuerint facta, non solum inutilia, sed pro infectis etiam habeantur; licet legislator fieri prohibuerit tantum, non specialiter dixerit, inutile esse debere, quod factum est. » Concordat can. Imperiali, 13, cau. 25, q. 2, ibi : « Imperiali constitutione aperte sancitum est ut ea, quæ contra leges fiunt, non solum inutilia, sed etiam pro infectis habeantur sint. »

VII.

2. Juxta aliquos regula intelligenda etiam de illis est, quæ contra legem duntaxat prohibentem fiunt. — Quæritur. Quomodo hæc regula intelligenda? et quis verus illius sensus sit? Ante responsionem notandum, quod regula hæc in praxi quidem frequentissima, tamen etiam difficillima sit doctoribus in ea explicanda, ob utriusque juris contrarios textus, in diversas partes abeuntibus, et in eo præcipue hæsitantibus, utrum regula non tantum sit intelligenda de iis, quæ fiunt contra jus, seu leges, vel canones irritantes, sed etiam de iis, quæ fiunt contra jus, seu leges, vel canones simpliciter prohibentes, vel præcipientes aliquid. Abbas siquidem in c. Nulli, 5, de Reb. Eccles. alienand. n. 7, et plures alii putant eam etiam de iis, quæ simpliciter duntaxat prohibentur, vel præcipiuntur, intelligendam esse, indeque ea quoque vi regulæ invalida, et pro infectis censi debere, quæ contra legem nude, ac simpliciter tantum prohibentem, vel præcipientem fiunt. Pro quibus stant clari textus priori num. ex l. Non dubium, 5, C. de Legibus, et can. Imperiali. ibidem allegati.

3. Juxta communem vero solum de iis, quæ contra irritantem, vel præscribentem formam actus. — E contra communissima doctorum sententia est, regulam intelligendam esse solummodo de iis, quæ contra jus, seu leges et canones irritantes : non item de iis, quæ contra simpliciter duntaxat prohibentes, vel præcipientes fiunt, nisi per has præscribatur forma actus; quæ sententia principaliter fundatur in c. Ad apostolicam, 16, de Regular. ibi : « Multa fieri prohibentur, quæ, si facta fuerint, obtinent roboris firmitatem, » et variis exemplis juris infra a n. 4, et seqq. allegandis. Hoc notato

4. Quæ sententia et hic tenetur : ac firmatur exemplis juris. — Resp. I. regulam intelligendam esse juxta communissimam doctorum sententiam præc. num. adductam, adeoque illa pro infectis haberi non debere, quæ contra legem, vel canonem, simpliciter duntaxat prohibentem, vel præcipientem fiunt, nisi per hanc præscribatur substantialis forma actus, qua deficiente, actus utique etiam invalidus, et pro infecto habendus est, utpote carens forma substantiali, seu essentiali. Fundamentum præcipuum responsionis est textus ex c. Ad apostolicam, præc. num. allegatus, variisque juris exemplis. Sic enim dicitur in c. Ad apostolicam, quod simpliciter duntaxat prohibentem, vel præcipientem, indeque illicitum,

40

tamen contractum valet, et pro infecto habendum non est, c. un. *de Voto*, in 6. Sic pariter etsi a jure prohibitum, ac illicitum sit, contrahere matrimonium contra interdictum Ecclesiae, tamen ita contractum validum existit c. 1, *de Matrim. contra interdict. Eccles.* Sic rursus, quamvis universaliter prohibitum habeatur cum impedimento impediendo, v. g. stantibus sponsalibus de futuro cum una, cum altera matrimonium inire, inquit tamen firmiter subsistit, c. 2, eod.

5. Sic ulterius, licet episcopis alienos diocesanos sine proprii Episcopi licentia ordinare graviter sit prohibitum, tamen ordinatio ab eisdem facta valet. arg. can. fin. cau. 9, q. 2. Pariformiter etsi episcopis prohibitum sit alienas ecclesias, vel altaria consecrare, tamen facta ab illis consecratio est valida. can. *Episcopus*. 28, cau. 7, q. 1. Sic denique tacendo plura alia exempla, quamvis prohibitum et illicitum sit sacerdotibus celebrare Missam, vel alia administrare sacramenta in statu disgratiæ: nihilominus celebratio Missæ et consecratio, sicut et aliarum administrationes sacramentorum in tali statu factæ validæ sunt. Ex quibus, et aliis hujusmodi exemplis abunde patet, quod ea, quæ contra jus, seu leges, vel canones simpliciter prohibentes, vel præcipientes fiunt, illicita quidem, et peccaminosa, non tamen invalida existant, nec pro infectis haberi debeant: sicque Regula de his intelligenda non veniat.

6. *Non servata forma substantiali actus per legem, actus nullus est.* — Dicitur autem notanter in responsione n. 4, data: « Nisi per hanc formam ad substantiam actus pertinens præscribitur; » hæc enim ubi a lege præscribitur, et non servatur, actum pro infecto et invalido haberi debere, extra controversiam est. arg. c. *Cum dilecta*, 22, *de Rescript.* et c. *Quia propter*, 42, *de Elect.* cum concord. deficiente enim forma substantiali, et essentiali requisito rei alicujus, rem ipsam corrumpere per se necesse est. Sic enim alienatio rerum Ecclesiae contra præscriptam a jure formam invalida est, et pro infecta habenda, juxta dicta lib. III, tit. XIII, *de Reb. Eccles. alien. vel non* § 2. Sic testamentum, non observata præscripta juris forma, nullum atque irritum, et pro infecto habetur per dicta, et probata lib. III, tit. XXVI, *de Testament.* Sic matrimonium contra præscriptam a Tridentino formam circa assistentiam parochi, et duorum testium, non tantum illicitum,

sed et invalidum, ac pro infecto habetur. Concil. Trident. sess. 24, *de Reform.* cap. 1. Sic electiones contra præscriptam substantialem Ecclesiae formam celebratæ invalidæ sunt, et pro infectis habentur cit. c. *Quia propter*, 42, *de Elect.* etc. Hinc

7. *Ponitur verus sensus regule.* — Resp. II. Verus et genuinus regule sensus hic est: « Quidquid agitur contra jus, id est, contra canonem, aut legem, qua actus irritatur, vel nullus declaratur, aut illius forma substantialis præscribitur, invalidum est, et pro infecto habetur, » per jura, et rationem jam adducta.

8. *Solvuntur jura contraria.* — Ad jura, quæ ab adversariis n. 1, allegantur, respondetur, ea non obstare, tum quia etsi non de lege irritante, tamen de lege formam præscribente bene intelligi possunt, exigente sic de facto vigente consuetudine, quæ est optima legum interpretis; c. *Cum dilectus*, 8, *de Consuet.* et aliis textibus atque exemplis juris contrariis n. 4 et 5, allegatis, quæ cum aliis juribus pro possibili, concordare oportet. c. *Cum expediat*, 29, *de Elect.* in 6; tum quia quamvis l. *Non dubium*, 5, C. *de Legibus*. juxta tenorem, et rigorem intelligenda foret, per consuetudinem contrariam modo vigentem abrogata censetur, prout teste Herinx p. 2, disp. 5. *de Legib.* n. 34, plures contestantur auctores.

9. *Quæ contra legem prohibentem fiunt, etsi valeant, tamen plerumque invalidari possunt.* — Illud tamen notandum, quod, licet ea, quæ contra legem, simpliciter duntaxat prohibentem, fiunt, invalida non sint, tamen plerumque a iudice præsertim ad instantiam partis adversæ annullari valeant can. *Vides, fili*, 40, dist. 40, ibi: « Quia quod contra leges accipitur, per leges dissolvi meretur: » prout id ipsum in pluribus casibus præcipitur. Dicitur autem « plerumque; » cum etsi nonnulli putent, id universaliter fieri posse, hoc tamen verum non sit; quia certum est, quod matrimonium contra legem prohibentem illicite, valide tamen contractum, annullari amplius nequeat: quod idem dic de ordinatione, consecratione, et aliis n. 5, adductis.

10. *Quid censendum in foro interno effectuum jure invalidorum, remissive.* — Cæterum quid in foro interno censendum sit de effectuum illorum, quæ ob legem irritantem nulla, et invalida sunt, vide dicta lib. I, tit. II, *de Constitut.* § 11, a n. 251.

REGULA LXV.

IN PARI DELICTO ET CAUSA POTIOR EST CONDITIO POSSIDENTIS.

1. *Regula, unde?* — Prima pars hujus regule, « in pari delicto, » desumitur ex l. *Cum par delictum*, 154, ff. *de Reg. jur.* ibi: « Cum par delictum est duorum, semper oneratur petitor, et melior habetur possessoris causa. » Altera pars, videlicet « in pari causa » absque delicto desumpta habetur ex l. *In pari*, 128, ff. eod. « In pari causa possessor potior haberi debet. »

2. *Ponitur vera intelligentia: et sensus regule. Quare in pari delicto et causa, melior sit conditio possidentis.* — Quæritur I. Quomodo hæc regula intelligenda, et quis verus illius sensus sit? Resp. Regula intelligenda est in sequenti vero illius sensu: « Quando duo in eadem causa rei sunt delicti, v. g. si unus ex delicto dat, et alter ex delicto accipit, melior est conditio possidentis, ita, ut restituere amplius non teneatur. Item si duo parem causam absque delicto habent, pariter melior est conditio possidentis, adeoque a possessione dejici non potest, donec adversarius legitime probet, se meliori gaudere jure. » Ratio regule quoad utramque partem est; quia in pari delicto, vel causa possessor duos habet titulos: unum dubium, eundemque, quem habet adversarius, videlicet, num rei proprietatis ad se pertineat necne: alterum certum, et indubitatum, nempe possessionem; quo titulo quia adversarius caret, merito jura magis favent possidenti, præsertim cum duo vincula plus ligent, quam unum, arg. c. 1, *de Treuga et pace*. ac alias in judicio petitorio possessor personam rei agat; reus autem ordinarie gaudeat majori favore quam actor per dicta ad reg. 11, *de Reg. jur.* in 6, et l. *Favorabiliores*, 125, ff. *de Reg. jur.* ibi: « Favorabiliores Rei potius, quam actores habentur, » ac insuper possessio magnæ semper considerationis sit, et inter alios etiam effectum pariat, qui refertur § *Retinendæ*, 4, instit. *de Interdict.*, ibi: « Commodum autem possidentis in eo est, quod etiam si ejus res non sit, qui possidet, si modo actor non potuerit suam esse probare, remanet in suo loco possesso: propter quod causam cum obscura sunt utriusque jura, contra petilorem judicari solet. »

3. *Data judici ob injustam sententiam repeti*

non possunt. — Exempla juris pro prima parte sunt primo: Si quis judici pecuniam, vel munera alia dat, ut ferat injustam sententiam, ab eo repetere datum amplius non potest, quia utriusque tam dantis, quam accipientis versatur turpitudine, et iudex in possessione accepti, consequenter melioris conditionis est, arg. can. *Non sane*, 15, cau. 14, q. 5, et l. 3, ff. *de Condict. ob turp. caus.* ibi: « Ubi autem et dantis, et accipientis turpitudine versatur, non posse repeti, dicimus; veluti si pecunia detur, ut male judicetur. »

4. *Nec data meretrici ob usum corporis.* — « Idem est, si ob stuprum datum sit, » ut dicitur l. 4, pr. ff. eod. et § 3, ibid. « quod meretrici datur, repeti non potest. » Concordat l. 2, c. eod. ibi: « Cum te propter turpem causam domum adversariæ dedisse profitearis, frustra eam tibi restitui desideras: cum in pari causa possessoris conditio melior habeatur. » Ex quibus legibus doctores universaliter inferunt, ea, quæ ob turpem quancunque causam dantur, et accipiuntur, repeti non amplius posse; cum ubi par est delictum utriusque, tam male dantis scilicet, quam male accipientis, hujus tanquam possessoris melior sit conditio.

5. *Repeti autem potest datum alicui, ne turpe quid committat.* — Ubi tamen cum Taccino, *hic*, et aliis advertendum, quod, etsi datum et acceptum ob turpem causam, seu delictum repeti non amplius valeat: tamen id, quod quis dat, ne alter turpe quid seu delictum committat, v. g. ne injustam sententiam ferat, ne furtum, ne homicidium, ne adulterium, ne conditionem faciat, ab eo, qui accepit, iterum revocare valeat, adeoque in tali casu melior conditio possidentis non sit; cum non par in utroque, sed in uno duntaxat, volente nempe delinquere, et accipiente versetur delictum, textu claro l. 1, § 2, ff. *de Condict. ob turp. caus.* ibi: « Si turpis causa accipientis fuerit etiamsi res secuta sit, repeti potest. » Exemplificatur hoc l. 2, ff. eod. illis verbis: « Ut puta, dedi tibi, ne sacrilegium facias: ne furtum; ne hominem occidas, in qua specie Julianus scribit, si tibi dedero, ne hominem occidas, condici posse. » Concordat l. *Idem*, 4, § 2, ff. eod. ibi: « Quoties autem solius accipientis turpitudine versatur, Celsus ait repeti posse, veluti si tibi dedero, ne mihi injuriam facias. »

6. *Ponuntur exempla juris, quod etiam in pari causa sine delicto, melior sit conditio pos-*